

(144 26.)

BIJLAGE X.

VERSLAG DER COMMISSIE, in 1902 belast geweest met het afnemen der examens voor de Hoogduitsche taal (middelbaar onderwijs), naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 9 Augustus 1879 (Staatsblad n°. 149).

Aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken.

De commissie, in 1902 belast geweest met het afnemen der examens voor de Hoogduitsche taal (middelbaar onderwijs), benoemd bij Uwer Excellentie's beschikkingen van 13 Juni en 21 October 1902, nos. 4782¹ en 8794¹, afd. Ond., heeft de eer bij dezen verslag te doen van hare werkzaamheden.

Zij was samengesteld als volgt:

dr. B. Symons, hoogleeraar aan de Rijks-universiteit te Groningen, voorzitter;

dr. J. J. A. A. Frantzen, leeraar aan het gymnasium en privaatsdocent aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, ondervoorzitter;

H. Pol, lector aan de Rijks-universiteit en leeraar aan het gymnasium te Groningen;

dr. E. F. Kossmann, leeraar aan het gymnasium te 's Gravenhage en privaatsdocent aan de Rijks-universiteit te Leiden;

G. R. Deelman, leeraar aan de Rijks- hogere burgerschool en het gymnasium te Utrecht;

H. H. Breuning, leeraar aan het gymnasium te Leiden;

J. F. D. Blöte, leeraar aan de Rijks- hogere burgerschool te Tilburg;

A. L. Schmidt jr., leeraar aan eene hogere burgerschool met vijfjarigen cursus te 's Gravenhage;

terwijl als plaatsvervangende leden waren aangewezen:

J. G. Talen, leeraar aan de Rijks- hogere burgerschool en het gymnasium te Zwolle, en

mej. M. Koenig, leerares aan de hogere burgerschool voor meisjes te Rotterdam.

De commissie heeft hare zittingen, zoowel voor het schriftelijk als voor het mondeling gedeelte der examens, gehouden te 's Gravenhage, in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen.

In de eerste voorloopige vergadering, 26 October te Utrecht

gehouden, werden, na benoeming van den tweeden ondergeteekende tot secretaris der commissie, de werkzaamheden geregeld. Aangezien aan enkele leden door de betrokken gemeentebesturen slechts een beperkt verlof verleend had kunnen worden, bleek ook de medewerking der beide plaatsvervangende leden voor een deel der examens noodig. Bepaald werd, dat de B-examens zouden worden afgenomen door de heeren Frantzen, Kossmann, Pol, Breuning en den voorzitter, die zich meer bepaaldelijk met het onderzoek in de historische spraakkunst wenschte te belasten, terwijl, behalve de genoemde leden, ook de heeren Deelman en Blöte en in den tijd der Kerstvacantie ook de plaatsvervangende leden voor de A-examens werden aangewezen. Voorts werden ontwerpen van vertalingen en ontwerpen voor opstellen en parafraze ter tafel gebracht.

De definitieve vaststelling der verschillende proefstukken vond plaats in de tweede voorloopige vergadering, die op 9 November, eveneens te Utrecht, werd gehouden. Voor de A-candidaten zoude het schriftelijk werk zich bepalen tot eene vertaling uit het Nederlandsch in het Duitsch van een fragment uit een Nederlandschen roman, door de commissie gerevideerd, welke vertaling ook aan de B-candidaten zoude worden gegeven. Voor vreemdelingen, die verklaren mochten het Nederlandsch niet voldoende machtig te zijn, zou de vertaling vervangen worden door een opstel over één van de drie hieronder vermelde themata (1) en de parafraze der eerste negen strophen van F. v. Matthisson's gedicht „Das Kloster“. Als onderwerpen voor het letterkundig opstel der candidaten voor de akte B werden de volgende ter keuze gegeven: 1. Dietrich von Bern in der deutschen Epik des Mittelalters; 2. Die Alexandrinertragödie bei Gryphius und Gottsched; 3. Lessings Ansicht von der Tragödie und seine „Emilia Galotti“; 4. Klopstocks Einfluss auf den jungen Goethe; 5. Stellung des „Don Carlos“ in Schillers Entwicklung; 6. Analyse eines Dramas von Hebbel; 7. Charakteristik eines der folgenden Schriftsteller: Gottfried Keller, Wilhelm Raabe, Theodor Fontane.

Het schriftelijk gedeelte van het examen heeft plaats gehad op 20 en 21 November. Op den eersten dag maakten

- (1) 1. „Willst du dich selber erkennen, so sieh, wie die Andern es treiben;
Willst du die Andern versteh'n, blick in dein eigenes Herz.“
2. „Wo viel Freiheit, ist viel Irrthum,
Doch sicher ist der schmale Weg der Pflicht.“
3. Ist für den Unterricht im Deutschen in holländischen Schulen die direkte Methode zu empfehlen?

alle kandidaten de vertaling uit het Nederlandsch in het Duitsch, waarvoor eene tijdsruimte van 3 uren werd toegestaan. De twee vreemdelingen, die gebruik wenschten te maken van de hun door het Koninklijk besluit van 14 October 1884 (*Staatsblad* n°. 216) verleende vergunning om de vertaling te vervangen door een opstel en eene paraphrase, hadden voor die beide proefstukken resp. 3 en 1½ uur tijd. Op den tweeden dag werd door de B-candidaten het letterkundig opstel vervaardigd, waarvoor hun 4 uren tijd werd gegeven. Denzelfden dag werd een aanvang gemaakt met de correctie van het schriftelijk werk, waaraan zes dagen zijn besteed (21, 22, 24, 25, 26 en 27 November). Aan die A-candidaten, die voor hunne vertaling het cijfer 2 (onvoldoende) of het cijfer 1 (slecht) hadden verkregen, werd daarvan mededeeling gedaan, onder bijvoeging in het eerste geval, dat slagen alleen bij een *goed* mondeling examen mogelijk was; in het tweede geval dat hunne kans op slagen „vervallen” was. Eene dergelijke kennisgeving moest verzonden worden aan 19 kandidaten. Van deze trokken zich 13 terug, bovendien om verschillende redenen 4 andere, terwijl eene vrouwelijke kandidaat, die een voldoende schriftelijk examen had afgelegd, vóór het mondeling gedeelte aan eene hevige ziekte is bezweken. Van de 6 kandidaten, die, in weerwil van den hun meegedeelden min gunstigen uitslag van het schriftelijk examen, zich aan het mondeling examen onderwierpen, heeft slechts 1 het diploma verworven.

De mondelinge examens hebben 14 dagen in beslag genomen, te weten 11—13, 15—20, 22—24, 27 en 29 December.

De secretaris was gedurende eene week, door ongesteldheid verhinderd de zittingen bij te wonen; zijne werkzaamheden zijn in dien tijd waargenomen door den heer Talen.

Den 30sten December hield de commissie hare eindvergadering.

De thans volgende tabellen geven een overzicht van den uitslag der examens. Terwijl de eerste dien in 't algemeen aanwijst, geven de tweede en derde een beeld van de uitkomsten van het onderzoek der commissie in de verschillende onderdeelen, voor de akten A en B afzonderlijk.

TABEL I.

Gevraagde akte van bekwaamheid.	Candidaten.	Aantal der kandidaten die					
		zich hebben aangemeld.	niet zijn opgekomen.	schriftelijk examen hebben afgelegd.	zich hebben teruggetrokken na het schriftelijk examen.*)	aan het mondeling examen hebben deelgenomen.	zich hebben teruggetrokken onder het mondeling examen.
Akte A, naar aanleiding van art. 4 der wet van 25 Apr. 1879 (<i>Staatsblad</i> n°. 87).	Mannelijke.	50	6	44	11	33	17
	Vrouwelijke.	29	1	29	7	22	7
Akte B, naar aanleiding van art. 4 der wet van 25 Apr. 1879 (<i>Staatsblad</i> n°. 87).	Mannelijke.	8	1	8	1	7	2
	Vrouwelijke.	1	1	1	1	1	1
	Totaal . . .	88	6	82	19	63	27

(*) Onder deze rubriek zijn opgenomen de voormelde vrouwelijke candidate voor de akte A, die tusschen het schriftelijk en mondeling gedeelte is overleden, en een mannelijk kandidaat voor de akte B, die zich onder het schriftelijk examen terugtrok.

TABEL II. (Akte A).

Candidaten.	Aantal malen dat is toegekend het praedicaat	Vertaling (schriftelijk). 2)	Verklaring van het gedicht.	Vormleer.	Phonetiek.	Syntaxis.	Kennis van het taaleigen.	Vaardigheid in het spreken.	Uitspraak.	Methodologie. 3)
Mannelijke (aantal 44). 1)	zeer goed (6). goed (5) . . . voldoende (4). niet geheel voldoende (3). onvold. (2) . . slecht (1) . . .	4 14 15 9 2	6 19 6 2 1	6 15 5 6 1	3 16 9 5 1	1 13 12 6 1	5 12 12 4 1	1 18 6 1 1	2 17 12 1 1	1 9 1 1 1
Vrouwelijke (aantal 29). 1)	zeer goed (6). goed (5) . . . voldoende (4). niet geheel voldoende (3). onvoldoende (2). slecht (1) . . .	1 11 8 7 2	3 14 4 2 1	3 13 3 3 1	7 10 2 3 1	2 11 6 3 1	1 14 7 3 1	1 10 3 1 1	1 13 1 1 1	1 5 1 1 1

1) Aan het mondeling examen hebben 33 mannelijke en 22 vrouwelijke kandidaten deelgenomen.

2) De cijfers, behaald door twee mannelijke kandidaten, die de Nederlandsche taal niet genoegzaam machtig waren om eene vertaling te maken, voor een opstel en eene paraphrase, zijn, tot één cijfer herleid, onder deze rubriek gebracht.

3) Van het onderzoek in de methodologie (theorie van onderwijs en opvoeding) waren 22 mannelijke en 16 vrouwelijke kandidaten vrijgesteld.

TABEL III. (Akte B).

Candidaten.	Aantal malen dat is toegekend het praedicaat	Opstel (inhoud).	Opstel (vorm).	Schrift. vertaling.	Kennis van het Nieuw-Hoogduitsch.	Historische spraakkunst.	Stijlleer.	Letterkunde der letterkunde.	Lectuur.	Vaardigheid in het spreken.	Uitspraak.	Methodologie. 2)
Mannelijke (aantal 8).	zeer goed (6). goed (5) . . . voldoende (4). niet geheel voldoende (3). onvoldoende (2). slecht (1) . . .	1 3 2 2 3 1	1 3 4 4 3 1	1 2 3 2 2 1	1 6 3 2 3 1	1 3 3 2 3 1	1 2 4 2 3 1	1 4 4 5 3 1	1 4 2 1 1 1	1 1 6 1 1 1	1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1
Vrouwelijke (aantal 1).		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

1) Daar slechts ééne vrouwelijke kandidaat aan het examen heeft deelgenomen, worden de cijfers van mannelijke en vrouwelijke kandidaten in dit tabellarisch overzicht vereenigd. Eén mannelijke kandidaat trok zich onder het schriftelijk, een ander onder het mondeling examen terug.

2) Van het onderzoek in de methodologie (theorie van onderwijs en opvoeding) waren alle kandidaten vrijgesteld.

De commissie wenscht aan deze tabellen enkele opmerkingen toe te voegen, vooral met betrekking tot de examens voor de akte A.

Eene nieuwe rubriek, „*Verklaring van het gedicht*”, die ditmaal in de tabel II wordt aangetroffen, geeft daartoe in de eerste plaats aanleiding. Evenals in vroegere jaren begon het mondeling onderzoek met de behandeling van een eenvoudig gedicht, dat de candidaat vooraf gedurende een kwartier had kunnen inzien. Dit jaar zijn daarvoor gekozen verhalende gedichten van Schiller, Goethe en Uhland. In afwijking echter van de tot dusver gevolgde gewoonte, heeft de commissie thans voor het eerst de uitkomsten van dit onderzoek in een afzonderlijk cijfer samengevat, in plaats van ze te vereenigen met het praedicaat voor „kennis van het taaleigen”. Werd daardoor eensdeels het voordeel bereikt, dat ongelijksoortige dingen van elkander werden gescheiden, tevens was op die wijziging het streven der commissie van invloed, de aandacht der kandidaten nog nadrukkelijker dan vroeger te vestigen op dit gewichtig onderdeel van het examen. Immers, wat hare onmiddellijke voorgangster in haar examenverslag heeft opgemerkt, herhaalt deze commissie met volle overtuiging: de bekwaamheid om gedichten, zooals zij aan hogere burgerscholen met driejarigen cursus gelezen worden, te kunnen verklaren, zal toch wel als minimum-eisch van literaire ontwikkeling mogen gelden voor hen, die de bevoegdheid tot het geven van middelbaar onderwijs verlangen. De commissie is uiterst toegevend geweest in het toekennen van de cijfers voor deze nieuwe rubriek, en heeft haar oordeel zoo goed als uitsluitend gebaseerd op de idiomatische verklaring van voorkomende poëtische uitdrukkingen. Had zij, bij de vaststelling der cijfers, ook rekening gehouden met de mate van algemeene ontwikkeling en historische kennis, onmisbaar voor het juist begrip van sommige gedichten, dan zoude zij in een groot aantal gevallen tot heel andere resultaten zijn gekomen. Deze toch liet dikwijls veel of alles te wenschen over. Bij de bespreking van gedeelten van Schiller's ballade *Der Graf von Habsburg* wist een candidaat met de uitdrukkingen „Leib des Herrn”, „Sakrament”, „Himmelskost” niets aan te vaagen, terwijl een ander niets van Rudolf van Habsburg en van het interregnum afwist. Een derde bleef het antwoord schuldig op de vraag in welke eeuw Wallenstein had geleefd, kende Gustaaf Adolf niet en kon dus ook niet zeggen, in welchen oorlog deze beide mannen tegenover elkander hadden gestaan. Voor een vierde was de sage van Tell iets volslagen onbekends. Weer anderen hadden nooit van Tannhäuser of van den trouwen Eckart gehoord, nooit een sprookje van Grimm gelezen. De vraag is zeker gewettigd, of personen, op een standpunt van algemeene ontwikkeling staande, als uit deze losse grepen blijkt, geschikt leerkrachten voor middelbare scholen genoemd kunnen worden. De commissie heeft het dan ook betreurd, dat de bestaande wettelijke regeling haar noodzaakte, aan dergelijke kandidaten, zoodra zij slechts het gevorderde dosis eenzijdige vakkennis bleken te bezitten, het diploma uit te reiken. Zij meent, dat ook aan kandidaten voor de A-akte als eerste eisch gesteld moet worden eene voldoende algemeene ontwikkeling en voorbereiding voor de beoefening van het vak, waarin zij een examen wenschen af te leggen, en hoopt door het aanstippen van hare ervaringen in het afgeloopen jaar iets te mogen bijdragen tot spoedige verwezenlijking van dien algemeen gekoesterden wensch.

Ongunstig was ditmaal de uitslag van het schriftelijk examen. Het schijnt, dat de *vertaling* aan vele kandidaten groote moeilijkheden heeft opgeleverd. Met het oog hierop is door de commissie aan een betrekkelijk groot aantal vertalingen, die bij strengere beoordeeling „onvoldoende” genoemd hadden moeten worden, het cijfer 3 toegekend. Van de 22 kandidaten, wier vertaling „niet geheel voldoende” werd gekenmerkt, hebben aan het mondeling examen 20 deelgenomen, waarvan er 10 mochten slagen.

Terwijl het onderzoek in de *phonetiek* over 't algemeen reden gaf tot tevredenheid, geldt voor de *vormleer* vrijwel

hetzelfde wat in het verslag der commissie voor 1901 is opgemerkt. Ook ditmaal heeft het de commissie getroffen, dat ook bij overigens behoorlijk voorbereide kandidaten al te dikwijls de geschiktheid ontbrak om een onderdeel der elementaire spraakkunst zelfstandig te behandelen en systematisch uiteen te zetten. Toch mag van een candidaat voor de akte A zoodanige vertrouwdheid met de bijzonderheden der schoolgrammatica geëischt worden, dat hij er de vrije beschikking over heeft en ze desgevorderd tot een overzicht kan samenvatten. Meer zorg hadden de meesten blijkbaar aan *syntaxis* en *idiomatick* besteed, die ook uitteraard in dit examen eene zeer voornamelijk plaats bekleeden. De *vaardigheid in 't spreken* stond bij verscheiden kandidaten, die wegens andere goede hoedanigheden het diploma verkregen, niet op de hoogte, die bij een examen M. O. verwacht moet worden. Gelijk bij het steeds klimmend aantal adspiranten lichtelijk te bevroeden is, waagt zich menigeen, die theoretisch „klaar” meent te zijn, aan het examen, zonder practisch en met name mondeling de vreemde taal genoegzaam te beheerschen. De commissie meent, dat hare opvolgsters goed zullen doen, aan de vaardigheid in 't spreken der kandidaten een eenigszins strengeren maatstaf aan te leggen dan ditmaal 's geschied. Daarbij verstaat zij onder „vaardigheid” — voor velen is deze wenk blijkbaar niet overbodig — niet alleen *vlug* spreken, maar (en wel als eersten eisch) *correct* spreken. Ook op het verkrijgen van eene goede *uitspraak* dient nog meer te worden gelet, al kan met bevrediging worden geconstateerd, dat de goede invloed van de betere beoefening der *phonetiek* op de practische uitspraak herhaaldelijk viel te bespeuren.

Omtrent de examens voor de *akte B* thans in bijzonderheden te treden, acht de commissie overbodig. Herhaaldelijk is door vroegere commissiën in 't licht gesteld, dat de ernstige gebreken, die deze examens aankleven, slechts kunnen weggenomen worden door eene betere voorbereiding tot de studie, eene reorganisatie der opleiding en eene wijziging van den aard der examens voor de aanstaande leeraren in levende vreemde talen. De tegenwoordige toestand, waarbij eischen (minder quantitatief dan kwalitatief) moeten worden gesteld, waaraan de meeste kandidaten ten gevolge van hunne voorbereiding en opleiding niet kunnen beantwoorden, wordt van jaar tot jaar bedenkelijker en eischt steeds dringender voorziening. Aangezien de commissie in het ontwerp der commissie, aan welke de voorbereiding van eene herziening van titel VI en VII der wet op het middelbaar onderwijs was opgedragen, in hoofdzaak — voor zoover de vreemde talen betreft — de door hare voorgangers zoo dikwijls uitgesproken beginselen en denkbeelden belichaamd vindt, meent zij thans te kunnen volstaan met de daarin opgenomen voorstellen tot hervorming van de opleiding en de examens der leeraren voor de moderne talen ook haterzijds met aandrang aan Uwe Excellentie aan te bevelen.

Alvorens haar verslag te eindigen, zij het der commissie nog vergund, een enkel woord in 't midden te brengen over de gewijzigde inrichting der examens, waarmede ditmaal eene proef is genomen. De overbrenging van de examens voor middelbaar onderwijs naar de wintermaanden heeft zeer goed voldaan en zoude door de commissie ongetwijfeld voor bestendiging worden aanbevolen, indien niet de bekende bezwaren, verbonden aan het in den loop van den cursus onttrekken van de examinatoren aan hun ambtstaak, de practische onuitvoerbaarheid van dien maatregel deden voorzien. Van den anderen kant is ontlasting der zomermaanden dringend gewenscht. Bij het toenemend aantal kandidaten wordt van die leden der commissie, die voor lager en voor middelbaar onderwijs examineeren, feitelijk de opoffering van hunne geheele zomervacantie gevergd, wat niet alleen hunne gezondheid benadeelt, maar ook voor hun werk aan de inrichtingen, waaraan zij verbonden zijn, allicht nog schadelijker is dan een kort verlof in den winter.

De overweging van een en ander heeft de commissie er

toe geleid, voor het jaar 1903 aan Uwe Excellentie eene tegeling aan te bevelen, waarbij de examens lager onderwijs en de examens voor de akte A middelbaar onderwijs, gelijk vroeger, in de zomermaanden, die voor de akte B daarentegen in December worden afgenomen. Daar de duur der B-examens uitteraard beperkt is en, wat het mondeling gedeelte betreft, zich vermoedelijk niet ver buiten de Kerstvacantie behoeft uit te strekken, daar voorts voor deze examens slechts enkele examinatoren noodig zijn, laat zich voorzien dat de practische bezwaren bij de voorgestelde regeling gering zullen zijn, terwijl het uiterst wenschelijk is, dat deze belangrijke examens zonder eenige overhaasting of vermoeidheid worden afgenomen. De zomerexamens zouden dan waarschijnlijk zóó geregeld moeten worden, dat die voor lager onderwijs en die voor akte A plaats hebben voor twee naast elkaar zitting hebbende afdeelingen der examencommissie.

Met dankzegging voor het haar geschonken vertrouwen legt de commissie hare taak neder.

Groningen/s Gravenhage, 10 Februari 1903.

Namens de Commissie,

B. SYMONS, *Voorzitter.*

A. L. SCHMIDT Jr., *Secretaris.*
